

Development of the Potential of Community Entrepreneurs in the Silk Industry: A Case Study of the Women's Weaving Group in Ban Samrong, Khao Yai Subdistrict, Sikhoraphum District, Surin Province

Pornpirun Saengsaen^{1*} and Pattaraporn Weeranakin¹

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand

*Corresponding author: s.pornpirun@kkumail.com

Abstract

This research article aims to 1) examine the potential of community entrepreneurs in the silk industry, 2) investigate the challenges and needs for enhancing the capabilities of these entrepreneurs, and 3) develop the potential of silk entrepreneurs who are members of the women's weaving group in Ban Samrong, Khao Yai Subdistrict, Sikhoraphum District, Surin Province. This study employs a participatory action research approach, which consists of three phases: (1) preparation, (2) research implementation, involving participatory workshops and collaborative development, and (3) follow-up and evaluation. Data collection methods include observation, focus group discussions, and in-depth interviews. The findings reveal that 1) all members of the weaving group possess weaving skills, with some having pattern-dyeing skills; a few work as hired dyers, while only a minority raise silkworms. The primary products are scarves and shawls, with elephant patterns being popular, accounting for 90% of sales, primarily to middlemen, with limited online sales. Production capacity depends on the time members can dedicate to weaving, as many have other occupations, limiting their silk production. Members whose main occupation is weaving can produce 5-15 pieces per month. 2) The challenges and needs for developing the capabilities of community silk entrepreneurs include (1) issues: inability to set their own prices, low production costs, and production capacity below market demand, and (2) needs: 1) products: new silk patterns and packaging, 2) marketing: self-determined pricing and sources for selling silk, and 3) capacity development: learning modern techniques and site visits. 3) The development of the potential of community silk entrepreneurs will involve field discussions, group meetings to identify development strategies, and adherence to collaboratively established plans.

Keywords: Capacity Building for Community Entrepreneurs, Silk, Women's Weaving Groups, Surin Province

การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม : กรณีศึกษากลุ่มสตรีทอผ้า บ้านสำโรง ตำบลขวาวใหญ่ อำเภอสว่างวีรกรรม จังหวัดสุรินทร์

พรพิรุณ แสงแสน^{1*} และ ภัทรพร วีระนาคินทร์¹

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย

*Corresponding author: s.pornpirun@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพของผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม 2) ศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม และ 3) พัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม ที่เป็นสมาชิกกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านสำโรง ตำบลขวาวใหญ่ อำเภอสว่างวีรกรรม จังหวัดสุรินทร์ การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งการดำเนินการวิจัยมี 3 ระยะ ดังนี้ (1) การเตรียมการ (2) การดำเนินการวิจัย ได้แก่ การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (3) ระยะติดตามและประเมินผล การวิจัยนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธีด้วยกัน ได้แก่ การสังเกต การอภิปรายกลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษาพบว่า 1) สมาชิกกลุ่มสตรีทอผ้าทุกคนมีทักษะการทอผ้า บางคนมีทักษะการมัดลาย โดยมีผู้รับจ้างมัดไหมเป็นอาชีพ และมีเพียงส่วนน้อยที่เลี้ยงหม่อนไหมเอง ผลิตภัณฑ์หลักคือ ผ้าพันคอและผ้าคลุมไหล่ โดยลายช้างเป็นที่นิยมถึงร้อยละ 90 ขายให้กับพ่อค้าคนกลางและมีการขายออนไลน์ในปริมาณน้อย กำลังการผลิตขึ้นอยู่กับเวลาที่สมาชิกใช้ทอ ซึ่งหลายคนมีอาชีพอื่นร่วมด้วย ทำให้ไม่สามารถผลิตผ้าไหมได้เต็มที่ สมาชิกที่ทอผ้าไหมเป็นอาชีพหลักสามารถผลิตได้ 5-15 ผืนต่อเดือน 2) ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม ได้แก่ (1) ปัญหา: ไม่สามารถกำหนดราคาเองได้, ต้นทุนการผลิตต่ำ, กำลังการผลิตต่ำกว่าความต้องการตลาด (2) ความต้องการ: 1) สินค้า: ลายผ้าไหมและบรรจุภัณฑ์ใหม่ 2) การตลาด: กำหนดราคาเองและมีแหล่งรับซื้อผ้าไหม 3) การพัฒนาศักยภาพ: เรียนรู้เทคนิคทันสมัยและดูงานนอกสถานที่ 3) การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหมจะดำเนินการโดยการลงพื้นที่พูดคุย, ประชุมกลุ่มเพื่อหาแนวทางพัฒนา, และปฏิบัติตามแผนที่ได้พูดคุยร่วมกัน

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชน, ผ้าไหม, กลุ่มสตรีทอผ้า, จังหวัดสุรินทร์

© 2024 A-EMS: Applied Economics, Management and Social Sciences

บทนำ

ผ้าไหม (silk) เป็นภูมิปัญญาที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างช้านาน และกระจายอยู่หลายพื้นที่ในประเทศไทย จังหวัดสุรินทร์เป็นแหล่งผลิตผ้าไหมที่สำคัญที่มีชื่อเสียงอีกแห่งหนึ่ง และมีวัฒนธรรมการทอผ้าไหมที่โดดเด่นหลากหลายและแตกต่างไปจากที่อื่น รวมถึงศิลปะการทอผ้าไหม (ฉลอง สุขทอง และคณะ, 2566) ผ้าไหมในจังหวัดสุรินทร์มีทั้งผ้าไหมลายมัดหมี่ ลายยกดอก ลายขิด ลายพื้น ลายโครงสร้าง การสร้างลวดลายแบบผสมผสานโดยนำเทคนิคของผ้าลายมัดหมี่มาทอยกดอก การทอผ้าไหมยกทองเพื่อสร้างคุณค่าและเอกลักษณ์ของผ้าไหมไทยให้โดดเด่น ถือเป็นมรดกภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าเป็นทุนทางสังคม จึงควรอนุรักษ์สืบสาน และพัฒนาเป็นกลุ่มหรือวิสาหกิจเพื่อส่งเสริมให้เป็นสินค้าที่สร้างงาน สร้างอาชีพให้กับชุมชน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งในการพัฒนาผ้าไหมนี้จะต้องทำควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพของผู้ผลิตผ้าไหมด้วย โดยในจังหวัดสุรินทร์มีบริษัทที่ให้การสนับสนุนทุนทรัพย์ในการประกอบอาชีพให้แก่ประชาชนในจังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดใกล้เคียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

บริษัท พัฒนาธุรกิจขนาดย่อม จำกัด (Small Enterprise Development Co., Ltd.) เป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีวัตถุประสงค์หลัก 1) จัดตั้งกลุ่มสตรีออมทรัพย์ในจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ และ 2) ให้บริการสินเชื่อแบบรายกลุ่มและรายบุคคล เพื่อบรรเทาความยากจนของครอบครัวที่มีรายได้ต่ำและเสริมความเข้มแข็งแก่สตรี นอกจากการจัดตั้งกลุ่มและให้บริการสินเชื่อแล้ว SED ยังส่งเสริมและพัฒนาสตรี/กลุ่มสตรี ผ่านการอบรมการจัดทำบัญชี การบริหารจัดการกลุ่ม และการพัฒนางานหัตถกรรมทอผ้า โดยมีมูลนิธิสืบนาคะเป็นผู้สนับสนุนสำคัญในการพัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรีออมทรัพย์ โดยมุ่งเน้นการทำงานที่ช่วยให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ โดยจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรีออมทรัพย์เป็นประจำทุกปี โดยมีจุดมุ่งหมาย 1) เสริมสร้างความรู้และทักษะให้กับคณะกรรมการและสมาชิก รวมถึงอาสาสมัครในการบริหารจัดการกลุ่ม การบริหารจัดการสินเชื่อและความเสี่ยง การจัดทำบัญชี และการปันผล 2) สร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้และแบ่งปันระหว่างสมาชิกกลุ่ม และ 3) สร้างขวัญกำลังใจในการทำงานให้แก่กลุ่ม (บริษัท พัฒนาธุรกิจขนาดย่อม จำกัด, 2566)

การทอผ้าไหมในจังหวัดสุรินทร์เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์มายาวนาน โดยสมาชิกกลุ่มสตรีออมทรัพย์จำนวนมากประกอบอาชีพทอผ้าไหมและกู้ยืมเงินจากบริษัท พัฒนาธุรกิจขนาดย่อม จำกัด เพื่อซื้อไหมและอุปกรณ์ทอผ้า บริษัทมีผลิตภัณฑ์สินเชื่อเฉพาะสำหรับเส้นไหม จากการสอบถามพบว่าสมาชิกมีทักษะการทอผ้าที่ดี แต่ขาดทักษะด้านการประชาสัมพันธ์ การตลาด และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทำให้ต้องพึ่งพาพ่อค้า/แม่ค้าคนกลางและถูกกดราคา ส่งผลให้รายได้ต่ำกว่าที่ควร แม้บริษัทและมูลนิธิสืบนาคะจะมีงบประมาณพัฒนาอาชีพ แต่ยังไม่มีความรู้ในการพัฒนาทักษะด้านการตลาดและการจำหน่ายมากเท่าที่เคยมี ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหมในกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านสำโรง ตำบลขวาวใหญ่ อำเภอสี่ขรภูมิ ซึ่งสมาชิกกลุ่มสตรีออมทรัพย์บ้านสำโรงส่วนใหญ่เป็นช่างทอผ้าไหม โดยการศึกษาจะใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการพัฒนา เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมในทุกขั้นตอนของการวิจัย (จุฑาทิพย์ ภัทราวาท, 2553)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยให้กลุ่มสตรีออมทรัพย์บ้านสำโรง ตำบลขวาวใหญ่ อำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์เป็นกรณีศึกษา เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหมอยู่เป็นจำนวนมาก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม ที่เป็นสมาชิกกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านสำโรง ตำบลขวาวใหญ่ อำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม ที่เป็นสมาชิกกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านสำโรง ตำบลขวาวใหญ่ อำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์
3. เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม ที่เป็นสมาชิกกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านสำโรง ตำบลขวาวใหญ่ อำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยอาศัยการทำงานร่วมกันระหว่าง ผู้วิจัย, บริษัท พัฒนาธุรกิจขนาดย่อม จำกัด และกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านสำโรง ตำบลขวาวใหญ่ อำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เนื่องจากการศึกษาและพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม จะต้องเกิดจากการร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมสร้างของทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาอย่างบูรณาการ เพื่อบรรลุเป้าหมายในการแก้ปัญหาอย่างแท้จริง โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดให้กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านสำโรง ตำบลขวาวใหญ่ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัด สุธรินทร์ เป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย และได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชนและการทอผ้าไหมได้อย่างชัดเจน แบ่งเป็น 2 กลุ่มด้วยกัน คือ บริษัท พัฒนารัฐกิจขนาดย่อม จำกัด กลุ่มนักพัฒนาที่ทำงานพัฒนากับผู้ประกอบการชุมชน ด้านผ้าไหมโดยตรง เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ และอีกกลุ่มหนึ่ง กลุ่มสตรีทอผ้า บ้านสำโรง ตำบลขวาวใหญ่ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุธรินทร์ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอาชีพผลิต และขายผ้าไหม โดยบางส่วน เป็นสมาชิกกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านสำโรง ตำบลขวาวใหญ่ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัด สุธรินทร์ และเป็นผู้กู้สินเชื่อจาก บริษัท พัฒนารัฐกิจขนาดย่อม จำกัด เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ประกอบการ ชุมชนด้านผ้าไหม และการทอผ้าไหม โดยมีจำนวนทั้งหมด 9 ราย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ 1) บริษัท พัฒนารัฐกิจขนาดย่อม จำกัด จำนวน 2 ราย 2) กลุ่ม สตรีทอผ้าบ้านสำโรง ตำบลขวาวใหญ่ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุธรินทร์ จำนวน 7 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมีเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ 1) แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview guide) เป็นเครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In- Depth Interview) 2) แบบสังเกต (Observation form) เป็นเครื่องมือสำหรับการสังเกต (Observation) และ 3) ประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม เป็นเครื่องมือสำหรับการอภิปรายกลุ่ม (group discussion)

3. กระบวนการการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ และได้นำเทคนิค AIC มาปรับใช้ร่วมด้วย ทำให้ได้กระบวนการการวิจัยที่มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

3.1 ระยะเตรียมการวิจัย การวิจัยในระยะนี้ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนด้วยกัน ดังนี้ 1) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน 2) การสำรวจศึกษาชุมชน 3) คัดเลือกชุมชน 4) การเข้าสู่ชุมชน และ 5) การเตรียมคน และเครือข่าย

3.2 ระยะดำเนินการวิจัย การวิจัยในระยะนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนหลัก ๆ คือ

3.2.1 กระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม ในขั้นตอนนี้คือการร่วมกันระดมสมอง เพื่อออกแบบแผนปฏิบัติการ การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม ผู้วิจัยได้นำเทคนิค AIC มาประยุกต์ใช้ในการระดมความคิด ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนการเรียนรู้ (Appreciation) ขั้นตอนสร้างการพัฒนา (Influence) ขั้นตอนการสร้างแนวปฏิบัติ (Control) ที่เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์และข้อมูลข่าวสาร เพื่อความเข้าใจสภาพปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการ และศักยภาพของกลุ่ม โดยมีเป้าหมายให้กลุ่มได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอน เพื่อให้กลุ่มสามารถพัฒนาศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม ภายใต้บริบทของกลุ่ม นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยขั้นตอนการดำเนินการวิจัยนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนด ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยภาคสนามร่วมกับ นักพัฒนาและกลุ่ม ใน 1 วงรอบการวิจัยด้วยกัน ซึ่งมีการดำเนินการ 3 ขั้น คือ

1) การศึกษาศักยภาพและปัญหา ศึกษาจากผู้เข้าร่วมพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ ชุมชน แลกเปลี่ยนความรู้ทักษะและประสบการณ์เพื่อให้เกิดความเข้าใจสภาพปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการ และศักยภาพ ด้วยการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ โดยใช้เทคนิค AIC ขั้น A (Appreciation)

2) การวิเคราะห์แนวทางในการแก้ไขปัญหา พิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชน จากกลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมดำเนินการ ด้วยการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ โดยใช้เทคนิค AIC ขั้น I (Influence)

3) การวางแผนดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหา กำหนดวัตถุประสงค์กิจกรรม และขั้นตอนการดำเนินงานการพัฒนาและการสังเกตการณ์ กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน ด้วยการอภิปรายกลุ่ม และการสังเกตการณ์ โดยใช้เทคนิค AIC ขั้น C (Control)

3.2.2 กระบวนการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหมแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการโดยคณะผู้วิจัย นักพัฒนา และกลุ่มสตรีoomทรัพย์บ้านสำโรง ด้วยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม ตามหน้าที่และแผนการดำเนินการ ที่ได้กำหนดไว้จากกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม ที่ได้จากการใช้เทคนิค AIC ในขั้น Control และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยอภิปรายกลุ่ม และการสังเกตการณ์

3.3 ระยะติดตามและประเมินผล ในขั้นตอนนี้จะดำเนินการตั้งแต่การสำรวจชุมชน จนถึงหลังจากกระบวนการพัฒนาศักยภาพ ผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหมแบบมีส่วนร่วมเสร็จสิ้น โดยใช้การสังเกตการณ์ การอภิปรายกลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทั้งระหว่างและหลังดำเนินการวิจัย ว่าการดำเนินการเป็นไปตามแผนงานและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีอะไรบ้างที่ต้อง แก้ไข มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่อย่างไร

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ 3 วิธี คือ

4.1 การสังเกต (Observation) ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ 2 วิธี ดังนี้ 1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participation observation) คือการสังเกตที่ผู้สังเกตเข้าไปใช้ชีวิต ร่วมกับกลุ่มคนที่ศึกษา มีการกระทำกิจกรรมร่วมกันจนกระทั่งเข้าใจความรู้สึกนึกคิดและความหมายที่คน เหล่านั้นให้ต่อปรากฏการณ์ทางสังคมที่ผู้วิจัยศึกษา ซึ่งเมื่อสังเกตแล้วจะต้องมีการซักถามและการจดบันทึก ข้อมูล (notetaking) ด้วย โดยวิธีการนี้ใช้ในขั้นตอน A-I-C และกระบวนการพัฒนาศักยภาพ 2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participation observation) คือ การสังเกตไม่ได้เข้าไปใช้ชีวิตร่วมหรือกิจกรรมที่ศึกษา โดยไม่ต้องให้ผู้ถูกสังเกตรู้สึกเกรงกลัวเพราะอาจให้พฤติกรรมผิดไปจาก ปกติได้ ซึ่งอาจใช้ในระยะเวลาแรกของการวิจัยแล้วใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในระยะหลัง โดยวิธีการนี้ใช้ในขั้นตอนการสำรวจชุมชน

4.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ใช้ในการสำรวจความคิดเห็น และความพึงพอใจหลังจบกระบวนการเป็นการสนทนาโดยมีจุดมุ่งหมาย อยู่แล้ว แต่ต้องค่อย ๆ ตะล่อมถามไปเรื่อย ๆ ให้นึกถึงคำถาม 6 Question Words (ใคร/ทำอะไร/ที่ไหน/เมื่อไหร่/ทำไม/อย่างไร) ให้ถามความคิดเห็น เหตุผล และมุมมอง ไม่ใช่ถามแบบบังคับให้ตอบว่า “ใช่-ไม่ใช่” “ถูกต้อง-ไม่ถูกต้อง” ต้องเป็นมุมมองของผู้ให้ข้อมูล ไม่ใช่มุมมองของผู้วิจัย ไม่จำเป็นต้องเน้นให้ตอบเป็นตัวเลขเชิงปริมาณ อย่าใช้คำถามซ้ำเพื่อให้ตอบในแนวที่วางไว้ อย่าใช้คำถามที่ทำให้ผู้ตอบไม่อยากตอบ รู้สึกอับอายหรือไม่สบายใจ และไม่ควรใช้คำถามที่เป็นความรู้ทางวิชาการเกินไป (ต้องรู้ background การศึกษาของผู้ตอบด้วย) และนอกจากนั้น ถ้ามีโอกาสสัมภาษณ์หลาย ๆ รอบ วิเคราะห์หลาย ๆ รอบ จะทำให้ได้รายละเอียดมากขึ้น เวลาเขียนบรรยายจะทำให้ได้อรรถรสมากขึ้น (Researcher Thailand, 2563)

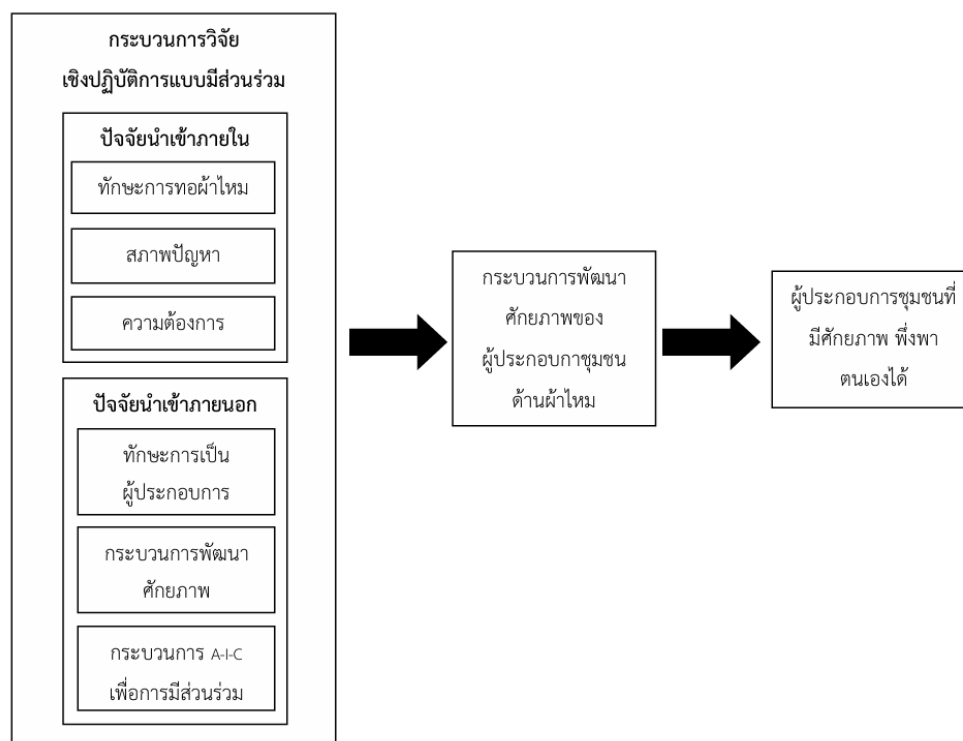
4.3 การอภิปรายกลุ่ม (group discussion) การอภิปรายกลุ่มโดยผ่านกระบวนการ A-I-C เป็นวิธีการฝึกอบรมอย่างหนึ่งที่สมาชิกภายในกลุ่มมี โอกาสทบทวนกันในการแสดงความคิดเห็นโดยการอภิปรายโต้ตอบกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่กำหนดให้ เพื่อแสวงหาข้อยุติของเรื่องราวดังกล่าวนั้นอย่างไรก็ตามการอภิปรายกลุ่มจะต้องอยู่ภายใต้ภาวะของผู้นำ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ หลังจากที่ได้ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากการอภิปรายกลุ่ม และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมถึงการ สังเกต

ทำให้ได้ข้อมูลอย่างกระจัดกระจาย จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่กระจัดกระจายมาทำการวิเคราะห์ โดยแบ่งการวิเคราะห์เป็น 2 ช่วง คือ ช่วงระหว่างการสัมภาษณ์ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น และหลังจากที่ได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต อภิปรายกลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึก รวมทั้งการรวบรวม ข้อมูลจากเอกสารและเว็บไซต์ออนไลน์ต่าง ๆ ทำให้ได้ข้อมูลที่มีลักษณะองค์รวม ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ต่อ โดยมีวิธีการดังนี้ 1) นำข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกในการสังเกตการณ์ภาคสนาม มารวบรวม และแยกออกเป็นประเด็นต่าง ๆ เพื่อต่อการทำความเข้าใจ 2) นำข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกในการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล และการรวบรวมจากเอกสารมาเรียบเรียงเพื่อต่อการแยกแยะออกเป็นแต่ละประเด็น 3) นำข้อมูลมาวิเคราะห์และจัดแยกแต่ละประเด็นเนื้อหาออกตามกลุ่มของข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย 4) ศึกษาข้อมูลที่ได้โดยเปรียบเทียบกับทฤษฎีหลักที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ 5) สรุปข้อมูลที่ได้และนำไปเปรียบเทียบที่แต่ละประเด็น และ 6) อภิปรายผลข้อมูลตามทฤษฎีและปรากฏการณ์ เพื่อสร้างเป็นข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ศักยภาพของผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม ที่เป็นสมาชิกกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านสำโรง ตำบลขวาวใหญ่ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์

ผลการวิจัยในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจาก 2 ส่วนด้วยกัน คือ การสังเกตการณ์ (observation) กระบวนการ การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (โดยใช้เทคนิค A-I-C) ในขั้นตอน A (Appreciation) เพื่อการศึกษาศักยภาพ และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) หลังจากการเสร็จสิ้นกระบวนการการพัฒนา ศักยภาพของผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพของผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม สามารถแบ่งออกได้ 4 ด้านด้วยกัน ดังนี้

1.1 ด้านสินค้า

ในด้านสินค้านี้ สามารถแบ่งย่อยออกได้เป็น 2 ส่วน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1.1 รูปแบบสินค้า สามารถทอผ้าไหมได้ 3 รูปแบบด้วยกัน คือ ผ้าถุง, ผ้าคุมไหล่ และผ้าพันคอ โดยปัจจุบันสินค้าที่จะผลิตเพื่อการขายมีเพียงผ้าคุมไหล่ และผ้าพันคอเท่านั้น

1.1.2 ลายผ้า สามารถทอผ้าไหมได้หลากหลายลาย อาทิ ลายช้าง, ลายนกยูง, ลายนางรำ, ลายกวาง, ลายลายไทย, ลายขอ(S)เจ้าฟ้า, ลายอัปสร และลายดอกมะเขือ โดยลายที่ทอ และมีการขายมากที่สุดถึงร้อยละ 90 คือ ลายช้าง

1.2 ด้านทักษะการผลิต

สมาชิกกลุ่มมีทักษะการทอผ้าไหมที่หลากหลาย คือ การปลูกหม่อน การเลี้ยงไหม การสาวไหม การตีเกลียวเส้นไหม การมัดลายไหม การย้อมสีเส้นไหม และการทอผ้า

ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวนน้อยที่ทำการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม สาวไหม และตีเกลียวเส้นไหมเอง ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่จะนิยมซื้อไหมสดมาใช้แทนการเลี้ยงเอง โดยจากการสัมภาษณ์พบสมาชิกที่เลี้ยงไหมเองจำนวน 1 ราย ซึ่งเลี้ยงอยู่ในบ้านของตนเอง

ในส่วนการตีเกลียวเส้นไหม การมัดลายเส้นไหม การย้อมสีเส้นไหม สมาชิกกลุ่มสตรีแทบทั้งหมดสามารถทำได้ แต่จะมีบางส่วนที่ทำการมัดลายเอง เนื่องจากการมัดลายจะทำให้เสียเวลาในการทอผ้าและผลิตได้น้อย จากการสัมภาษณ์พบสมาชิกกลุ่มสตรี ทอผ้าบ้านสำโรงฯ จำนวน 5 ราย ที่ทำการมัดลายเส้นเอง นอกจากนี้ในบ้านสำโรงฯยังมีผู้ที่รับจ้างมัดลายเส้นไหมเป็นอาชีพอีกด้วย ในกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านสำโรงฯ นี้พบทั้งสิ้น 2 ราย

ขั้นตอนสุดท้ายของการผลิตผ้าไหมคือการทอผ้า ซึ่งสมาชิกกลุ่มสตรีทอผ้ามีทักษะการทอผ้า และทอผ้าเองทุกคน

1.3 ด้านกำลังการผลิต

กำลังการผลิตผ้าไหมของไหมจะขึ้นอยู่กับเวลาที่ใช้ทอในแต่ละวันของสมาชิก เนื่องจากสมาชิกหลายคนมีอาชีพอื่นที่ทำร่วมด้วย เช่น การทำนา เลี้ยงวัว ฯลฯ จึงทำให้ไม่สามารถผลิตผ้าไหมได้อย่างเต็มที่ แต่หาสมาชิกรายใดที่มีอาชีพหลักคือการทอผ้าไหม จะสามารถผลิตผ้าไหมได้หลายผืนต่อเดือน ซึ่งกำลังการผลิตผ้าไหมของไหม มีอยู่หลากหลายด้วยกัน คือ คนละ 5 ผืน/เดือน คนละ 10 ผืน/เดือน คนละ 12 ผืน/เดือน คนละ 15 ผืน/เดือน โดยทั้งหมดนี้คือกำลังในการผลิตผ้าพันคอและผ้าคุมไหล่ และนอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สัมภาษณ์ถึงปริมาณเส้นไหมยืนที่ใช้ต่อระยะเวลาการผลิต ได้คำตอบว่าการลงไหมยืนส่วนใหญ่จะลงครั้งละ 60 เมตร โดยบางคนอาจลงครั้งละมากถึง 110 เมตร โดยหากเป็น 60 เมตร จะสามารถทอได้ประมาณ 24 ผืน จึงหมดไหมยืนในรอบนั้น ซึ่งหากใช้เวลาทออย่างเต็มที่ก็จะใช้เวลาประมาณ 1 เดือนกว่า เกือบ 2 เดือน จึงจะหมดไหมยืนและจะลงไหมยืนใหม่เพื่อทอต่อไป

1.4 ด้านการขาย

การขายผ้าไหมของไหมมีอยู่หลายวิธีด้วยกัน ดังนี้ 1) มีแม่ค้าคนกลางมารับซื้อ 2) ขายเองหรือรวมกลุ่มกันขาย (แต่รายได้ของใครของมัน) 3) บางครั้งจะเข้าไปขายในเมืองเอง 4) มีบางคนขายออนไลน์ โดยขายให้กับพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อในหมู่บ้าน โดยจะเข้ามารับซื้อในวันที่ 8, 18 และ 28 ของแต่ละเดือน ในส่วนราคานั้น ผ้าพันคอจะขายได้ได้ผืนละ 800 บาท ส่วนผ้าคุมไหล่ขายได้ผืนละ 1100 บาท ซึ่งราคาสินค้า ขึ้นอยู่กับราคาไหมดิบ หากเลี้ยงเองจะลดต้นทุนลง

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่า การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม ซึ่งเป็นการพัฒนาลายผ้าไหมใหม่ ที่มีความทันสมัย และเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งเป็นการพัฒนาเพื่อจะได้สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก้าวหน้าอยู่เสมอ สอดคล้องกับ มัชฌิมา ศรอินทร์ (2548) กล่าวว่า การพัฒนาบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ

ธุรกิจ มีเหตุเนื่องจากเมื่อมีการก่อตั้งธุรกิจแล้ว จำเป็นที่ผู้ประกอบการธุรกิจจะต้องได้รับการพัฒนาเพื่อจะได้สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพก้าวหน้าอยู่เสมอ อีกทั้งยังสอดคล้องกับ อุทิศ ทาหอม และคณะ (2561) ได้ศึกษาแนวทางการบริการจัดการกลุ่มทอผ้าไหม บ้านหนองไทรงาม ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่พบว่า ชุมชนได้ร่วมกันตั้งกลุ่มสตรีทอผ้าไหมขึ้นในปีพ.ศ. 2551 โดยงบประมาณสนับสนุนจากเทศบาลตำบลชุมเห็ด จำนวน 20,000 บาท และนอกจากนี้สมาชิกก็ได้ร่วมกันระดมเงินทุนเพื่อเป็นค่าวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินการกลุ่ม ซึ่งปัจจุบันทางกลุ่มสตรีทอผ้าไหมหนองไทรงาม ได้มีการปรับปรุงดัดแปลงตลาดให้ทันสมัยได้แก่ลายแมงมุมและลายนาคระโจอม จนได้รับความสนใจ จากลูกค้าเป็นจำนวนมากปัจจุบันได้มีการขายที่บ้านประธานกลุ่ม การขายออนไลน์ส่งขายศูนย์สินค้าและของฝากจังหวัดบุรีรัมย์บริเวณอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 1 ถนนคนเดินพระราชมารดาบุรีรัมย์และมีการจัดแสดงสินค้าของสำนักงานพัฒนาชุมชน เช่น งานกาชาดงานแสดงสินค้า (OTOP) ของจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นต้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับ ฉลอง สุขทอง และคณะ (2666) ที่ได้ศึกษามรดกภูมิปัญญาผ้าไหมยกทองสุรินทร์ : อนุรักษ์ พัฒนา และถ่ายทอดเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชน พบว่า องค์ความรู้ภูมิปัญญาผ้าไหมยกทองสุรินทร์ มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เป็นมรดกภูมิปัญญาที่มีกรรมวิธีการผลิตประณีต ราคาหลักหมื่น ถึงหลักแสนบาทต่อผืน เป็นการผลิตตามรายการสั่งซื้อจากลูกค้าเดิม และหน่วยงานรัฐสนับสนุนบางส่วน

2. ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม ที่เป็นสมาชิกกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านลำโรง ตำบลขวาวใหญ่ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์

ผลการวิจัยในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจาก 2 ส่วนด้วยกัน คือ การสังเกตการณ์ (observation) กระบวนการการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (โดยใช้เทคนิค A-I-C) ใน ขั้นตอน A (Appreciation) เพื่อการศึกษาปัญหาและความต้องการ และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) หลังจากการเสร็จสิ้นกระบวนการ การพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม

2.1 ปัญหาของผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 เรื่อง ดังนี้

2.1.1 ไม่สามารถกำหนดราคาเองได้ เนื่องจาก ต้องขายผ้าไหมให้กับพ่อค้าคนกลาง จึงทำให้ไม่สามารถกำหนดราคาเองได้ และต้องขายผ้าไหมในราคาต่ำ

2.1.2 ต้นทุนการผลิตต่ำ ไม่สามารถหาเงินทุนมาซื้อเส้นไหมมาทอได้ทันตาม ความต้องการของตลาด จึงสามารถผลิตและขายผ้าไหมได้น้อย

2.1.3 กำลังการผลิต ต่ำกว่าความต้องการของตลาด เนื่องจาก เป็นการผลิตขนาดเล็ก ผ้าทุกผืนเป็นการทอด้วยมือ ทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเลี้ยงหม่อนไหมไปจนถึงการทอ จึงทำให้สามารถผลิตได้ช้า ไม่ทันต่อความต้องการของตลาด

2.2 ความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม มีเป้าหมายหลักคือ “ผ้าไหมดังไกลถึงต่างแดน (Go Inter!!!)” และสามารถความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม แบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน ดังนี้

2.2.1. ด้านสินค้า (1) อยากได้ลายผ้าไหม รูปแบบใหม่ ๆ ที่มีความสมัย ทันโลกยุคใหม่ และเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (2) ผ้าไหมที่มีคุณภาพดี (3) มีบรรจุภัณฑ์ที่โดดเด่นน่าสนใจ

2.2.2 ด้านการตลาด 1) ลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มผลกำไร 2) สามารถกำหนดราคาเองได้ 3) ขายผ้าไหมโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง 4) มีแหล่งรับซื้อและจำหน่ายผ้าไหมของตนเอง (ทั้ง online และ offline) 5) ส่งออกผ้าไหม สู่ต่างประเทศ

2.2.3 ด้านการพัฒนาศักยภาพ 1) เรียนรู้เรื่องการมัดหมี่ มัดลาย การย้อมไหม และการทอผ้าไหม โดยมีเทคนิคที่ทันสมัย 2) ศึกษาดูงานนอกสถานที่ และแสวงหาความรู้อื่น ๆ 3) ยกระดับสู่การเป็นศูนย์/แหล่งเรียนรู้ สามารถให้ความรู้ที่สนใจเกี่ยวกับผ้าไหม

จากปัญหาและความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหมที่เป็นสมาชิกกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านสำโรง ตำบลขวาวใหญ่ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ ดังกล่าว สอดคล้องกับ ชัชจรียา ไบลี (2560) ที่ศึกษาสถานการณ์ปัญหาและความต้องการของกลุ่มผลิตภัณฑ์สิ่งทอพื้นบ้านในจังหวัดเลย ที่พบว่า ปัญหาในการผลิตสิ่งทอ 5 ด้าน ได้แก่ (1) ปัญหาด้านการจำหน่ายสินค้าที่ผลิตได้ (2) ด้านการจัดหาวัตถุดิบ (3) ด้านการแข่งขันกับอุตสาหกรรมทอผ้าที่ใหญ่กว่า (4) ด้านเงินทุน และ (5) ด้านขาดความรู้ทางวิชาการ ส่วนความต้องการด้านการสนับสนุนและส่งเสริมจากรัฐบาลนั้น พบว่า มีความต้องการตลาดจำหน่ายสินค้าที่ผลิตได้ มีความต้องการเงินทุน มีความต้องการความรู้ และมีความต้องการด้านอื่น ๆ เช่น การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น และยังสอดคล้องกับ นางนุช อิ่มเรือง และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์ (2554) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม พบว่า วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิมเกิดขึ้นจากการรวมตัวของสตรีที่มีฝีมือในการทอผ้าไหมเพื่อหารายได้เสริมจากฤดูทำนา ประกอบกับชุมชนมีสภาพพื้นที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำเกษตรกรรมเท่าที่ควร ส่งผลให้ประชาชนหันมาทอผ้าไหมเป็นอาชีพเสริมเพิ่มมาขึ้น การบริหารจัดการกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นด้านการดำเนินงาน ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านเงินทุน เป็นไปอย่างมีระบบ แต่ด้านเงินทุนมีข้อจำกัดของแหล่งเงินทุนที่มีผลต่ออุปถัมภ์การผลิต ปัจจัยแห่งความสำเร็จของกลุ่มจะมาจากการบริหารจัดการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพในทุกขั้นตอน โดยเฉพาะขั้นตอนการผลิตที่กลุ่มมีสมาชิกที่มีทักษะฝีมือการผลิตที่ได้มาตรฐาน ผลิตภัณฑ์ที่ออกมาจึงมีคุณภาพ พร้อมกันนั้นกลุ่มก็มีกระบวนการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา มีการเชื่อมโยงเครือข่ายในด้านต่าง ๆ ตลอดจนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

3. การพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม ที่เป็นสมาชิกกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านสำโรง ตำบลขวาวใหญ่ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์

ผลการวิจัยในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจาก 2 ส่วนด้วยกัน คือ การสังเกตการณ์ (observation) กระบวนการการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (โดยใช้เทคนิค A-I-C) ในขั้นตอน I (Influence) และ C (Control) เพื่อการศึกษาแนวทางและแผนการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม และการสังเกตการณ์ (observation) กระบวนการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม จะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ซึ่งแต่ละส่วนมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 แนวทางในการพัฒนาศักยภาพ

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (โดยใช้เทคนิค A-I-C) ในขั้นตอน I (Influence) ได้แนวทางในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม ดังนี้

3.1.1 ดึงคนรุ่นใหม่มาช่วย

3.1.2 พัฒนาด้านการตลาด

1) การเป็นแหล่งรับซื้อ โดยพิจารณาจากคุณภาพของเนื้อผ้า (สีชอบผ้าและความละเอียดการทอ) ลายผ้าไหม ขนาดของผ้าที่ทอ ราคาที่ขาย

2) การกำหนดราคาขาย โดยพิจารณาจากเนื้อผ้า ลวดลายที่ทอ ความยาวได้มาตรฐานที่ต้องการ ฝีมือในการทอผ้า

3) ช่องทางการจำหน่าย ดังนี้ ขายออนไลน์ OTOP หน่วยงานของรัฐจัดบูธผ้าไหม

3.1.3 สร้าง Story ให้สินค้า

3.1.4 สร้าง “ตัวตน” ให้สินค้า (ลายใหม่, สร้างเอกลักษณ์, มีบรรจุภัณฑ์)

1) ออกแบบลายผ้าไหมใหม่ คือ มีวิทยากรมาอบรมให้กับสมาชิกเกี่ยวกับลายมัดหมี่ และการย้อมสี สร้างลายมัดหมี่ให้เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน มีหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ เข้ามาให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ

2) ออกแบบบรรจุภัณฑ์ ได้แก่ มีโลโก้เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม มีวิทยากรมาอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์ มีองค์กรสนับสนุนด้านงบประมาณ มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้กับกลุ่มสมาชิกเพื่อส่งเสริมการขาย

3.2 แผนการในการพัฒนาศักยภาพ

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (โดยใช้เทคนิค A-I-C) ในขั้นตอน C (Control) ได้แผนการในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชน จากการประชุมสมาชิกกลุ่ม มีมติให้การออกแบบลายผ้าไหมใหม่ (และการมัดย้อม) เป็นกิจกรรมที่ต้องการทำเป็นอย่างแรก โดยมีเสียงเป็นเอกฉันท์ จากนั้นได้จัดอันดับกิจกรรมที่ต้องทำต่อในอันดับที่ 2 คือ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ (และการออกแบบโลโก้ใหม่) และการส่งเสริมด้านการตลาดเป็นลำดับสุดท้าย

3.3 กระบวนการพัฒนาศักยภาพ

ในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม ที่ในปัจจุบันมีสถานะเป็นผู้ผลิต ไปสู่กา เป็นผู้ประกอบการ มี 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้ 1) ลงพื้นที่พูดคุย เพื่อทำความเข้าใจ และขอความร่วมมือ 2) ประชุมกลุ่ม เพื่อหาแนวทางการพัฒนาร่วมกัน และ 3) ปฏิบัติตามแผนที่ได้พูดคุย

จากผลการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม ที่เป็นสมาชิกกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านสำโรง ตำบลขาวใหญ่ อำเภอสว่างภูมิ จังหวัดสุรินทร์ดังกล่าว สอดคล้องกับ ฉลอง สุขทอง และคณะ (2666) ที่ได้ศึกษามรดกภูมิปัญญาผ้าไหมยกทองสุรินทร์ : อนุรักษ์ พัฒนา และถ่ายทอดเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชนที่พบว่า การพัฒนาศักยภาพช่างทอผ้าไหมยกทอง มีการพัฒนาทักษะสร้างลายอัตลักษณ์ต้นแบบ ลายผ้าไหมโดดเด่น 17 อำเภอ ผ้าไหมยกทอง 3 ชนเผ่า และทอผ้าไหมยกทองเอกลักษณ์ประจำสุรินทร์ ราคาจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ลายอัตลักษณ์มีมูลค่าสูงขึ้น เกิดศูนย์เรียนรู้ผ้าไหมยกทอง 3 แห่ง ศูนย์เรียนรู้ย้อมสีธรรมชาติ 2 แห่ง นำผ้าไหมมาขายที่ศูนย์เรียนรู้ ตลาดผ้าไหม สร้างรายได้และเศรษฐกิจให้กับชุมชน และยังสอดคล้องกับ นางนุช อิ่มเรือง และสภาพร มงคลศรีสวัสดิ์ (2554) แนวทางการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิมที่พบว่า แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนการบันทึกสวดลายผ้าไหมมัดหมี่ลายต่าง ๆ ลงในสื่อ เพื่อเป็นหลักฐาน ถ่ายทอดให้ลูกหลานได้ศึกษาเรียนรู้ถึงภูมิปัญญาอันล้ำค่าของบรรพบุรุษ ประกอบกับการพัฒนาความรู้ของคณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม ในด้านการผลิต การตลาดให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อที่จะพัฒนาและสามารถแข่งขันกับวิสาหกิจชุมชนอื่น

จะเห็นได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) สามารถนำมาใช้ในการการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหมได้จริง สอดคล้องกับ ทิบัติ ทัพพภรณ์ และประสพชัย พสุนนท์ (2565) ที่ได้ศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์ แล้วพบว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบการวิจัยที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยมีสถานะเท่าเทียมกัน โดยร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ และร่วมประเมินผล ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว นักวิจัยต้องเรียนรู้และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อค้นหาวิธีการที่เหมาะสมในการนำความรู้ไปปฏิบัติและสะท้อนผลจากการใช้ความรู้ดังกล่าว การมีส่วนร่วมในกระบวนการเปลี่ยนแปลงและการเชื่อมต่อความสร้างสรรค์มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างศักยภาพผู้ประกอบการ โดยส่งเสริมนวัตกรรมและเพิ่มผลิตภาพ ซึ่งสนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นทางเลือกที่สำคัญสำหรับนักวิจัยในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ และสร้างการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วยิ่งขึ้นในหลายประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้า

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

สมาชิกกลุ่มสตรีทอผ้าทุกคนมีทักษะการทอผ้า บางส่วนมีทักษะการมัดลาย โดยในกลุ่มมีผู้ที่รับจ้างมัดไหมเป็นอาชีพ และมีส่วนน้อยที่มีการเลี้ยงหม่อนไหมเอง โดยทอผ้าไหมที่ทอขายจะอยู่ในรูปแบบ ผ้าพันคอและผ้าคลุมไหล่ ซึ่งลายที่ขายเกือบร้อยละ 90 คือ ลายช้าง ขายให้กับพ่อค้าคนกลาง มีขายออนไลน์บ้างแต่ค่อนข้างน้อย ในส่วนของการผลิต จะขึ้นอยู่กับเวลาที่ใช้ทอในแต่ละวันของสมาชิก เนื่องจากสมาชิกหลายคนมีอาชีพอื่นที่ทำร่วมด้วย จึงทำให้ไม่สามารถผลิตผ้าไหมได้อย่างเต็มที่ แต่หาสมาชิกรายใดที่มีอาชีพหลักคือการทอผ้าไหม จะสามารถผลิตผ้าไหมได้หลายผืนต่อเดือน ซึ่งกำลังการผลิตผ้าไหมของสมาชิกคือคนละ 5-15 ผืน/เดือน

ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม ดังนี้ (1) ปัญหาของสมาชิก ได้แก่ ไม่สามารถกำหนดราคาเองได้, ต้นทุนการผลิตต่ำ, กำลังการผลิตต่ำกว่าความต้องการของตลาด (2) ความต้องการของสมาชิก ได้แก่ 1) ด้านสินค้า: มีลายผ้าไหม และบรรจุภัณฑ์ใหม่ 2) ด้านการตลาด: กำหนดราคาได้เอง มีแหล่งรับซื้อและจำหน่ายผ้าไหมของตนเอง 3) ด้านการพัฒนาศักยภาพ: เรียนรู้เทคนิคที่ทันสมัย อยู่นอกสถานที่ ยกระดับสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้

การพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม มีดังนี้ 1) ลงพื้นที่พูดคุย เพื่อทำความเข้าใจ และขอความร่วมมือ 2) ประชุมกลุ่ม เพื่อหาแนวทางการพัฒนาร่วมกัน 3) ปฏิบัติตามแผนที่ได้พูดคุย

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีการนำรูปแบบจากการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ในการพัฒนาศักยภาพด้านการประกอบอาชีพของ กลุ่มอาชีพอื่น ๆ ที่เป็นสมาชิกของกลุ่มสตรีทอผ้าไหม ภายใต้บริษัท พัฒนาธุรกิจขนาดย่อม จำกัด เพื่อพัฒนาจากการเป็นผู้ผลิต ไปสู่ การเป็นผู้ประกอบการ

2.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการวิจัยและพัฒนาในระยะต่อไป เพิ่มเติมในอีก 2 ประเด็น ที่ได้จากข้อสรุปในกระบวนการ A-I-C คือ

1) การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และใหม่

2) พัฒนาศักยภาพกลุ่มและสมาชิกในด้านการตลาด เพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชนด้านผ้าไหม ที่ครบถ้วนสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

- จุฑาทิพย์ ภัทราวาท. (2553). *วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ฉลอง สุขทอง, ศรินทิพย์ พิศวร, อัคราพร สุขทอง, สิริพัฒน์ ลาภจิตร และสุดใจ สะอาดยิ่ง. (2566). มรดกภูมิปัญญาผ้าไหมยกทองสุรินทร์ : อนุรักษ์ พัฒนาและถ่ายทอดเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชน. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 6(5), 375–394.
- ซังจรียา ใบลี. (2560). สถานการณ์ปัญหาและความต้องการของกลุ่มผลิตภัณฑ์สิ่งทอพื้นบ้านในจังหวัดเลย. *Ratchaphruek Journal*, 15(3), 88-96.
- ทิบดี ทัพพรรณ และประสพชัย พสุนนท์. (2561). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*, 11(2), 46-76.
- นงนุช อิ่มเรือง และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. (2554). แนวทางการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 4(2), 1-15.

- บริษัท พัฒนารัฐกิจขนาดย่อม จำกัด. (2566). ข้อมูลประวัติ บริษัท พัฒนารัฐกิจขนาดย่อม จำกัด. สืบค้นจาก <https://www.sedcompany.org/th/%e0%b9%80%e0%b8%81%e0%b8%b5%e0%b9%88%e0%b8%a2%e0%b8%a7%e0%b8%81%e0%b8%b1%e0%b8%9a%e0%b9%80%e0%b8%a3%e0%b8%b2/>.
- มัทธินา ศรีอินทร์. (2548). ความต้องการความรู้เรื่องการประกอบธุรกิจและวิธีการส่งเสริมศักยภาพ. ของผู้ประกอบธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดขอนแก่น. (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น).
- อุทิศ ทาหอม, จริยา ดวดไธสง และอันธิกา คงประโคน. (2561). แนวทางการบริการจัดการกลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองไทรงาม ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารพัฒนศาสตร์ วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 1(1), 97–129.
- Researcher thailand. (2563). เทคนิคและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ. *Researcher Thailand*. สืบค้นจาก <https://researcherthailand.co.th/%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%84%E0%B8%99%E0%B8%B4%E0%B8%84%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%98%E0%B8%B5%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%81%E0%B9%87%E0%B8%9A%E0%B8%A3%E0%B8%A7/>.